

(ข)

บทคัดย่อ

งานวิจัย เรื่อง “การศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและการใช้ประโยชน์ของเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวอำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษารวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช และเพื่อจัดทำบทเรียนท้องถิ่นเพื่อการจัดการทรัพยากรและสืบทอดภูมิปัญญาด้านเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวของชาวจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่วิเคราะห์ 2 แนวคิด ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น กับ แนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน โดยมีผู้ให้ข้อมูลหลักในพื้นที่ชุมชนเสาเกาจำนวน 50 คน

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนเสาเกา มีประวัติยาวนานกว่า 200 ปี มีพลวัต พัฒนาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ตามลำดับพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มเหมาะแก่การทำนาข้าว ในอดีตในชุมชนเสาเกา มีพื้นที่ทำนาจำนวนมากกว่า 500 ไร่ ชาวชุมชนส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตการดำรงชีพเกี่ยวข้องกับการทำนา แต่ปัจจุบันพื้นที่นาลดลงกล่าวคือ อดีตเคยมีพื้นที่ในการทำนากว่า 500 ไร่ แต่ปัจจุบันลดลงเหลือประมาณ 100 ไร่เศษ กลับมีสวนปาล์มน้ำมัน และ ยางพาราเพิ่มมากขึ้น วิถีชีวิตชาวชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปตามสภาพเศรษฐกิจและสังคม สำหรับภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวในชุมชนเสาเกา พบ 17 ชนิด แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาเครื่องมือเครื่องมือจับปลาในนาข้าว 2) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องมือจับกุ้งในนาข้าว 3) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องมือจับกบในนาข้าว และ 4) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเครื่องมือจับตะพานน้ำ/เต่าในนาข้าว สำหรับกระบวนการประยุกต์ใช้ประโยชน์จากเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวของชาวชุมชนเสาเกา พบว่า มี 4 กระบวนการ ประกอบด้วย 1) กระบวนการในการประยุกต์ใช้เพื่อการดำรงชีวิตหรือเพื่อการบริโภค 2) กระบวนการในการประยุกต์ใช้เพื่อหารายได้ในเชิงเศรษฐกิจ 3) กระบวนการในการประยุกต์ใช้เพื่อการดูแลและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และ 4) กระบวนการในการประยุกต์ใช้ เพื่อการรักษาให้เกิดความมั่นคงทางด้านอาหาร ส่วนการอนุรักษ์/สืบทอดภูมิปัญญาดังกล่าวนี้ ชาวชุมชนเสาเกามีการส่งผ่านตกทอดไปยังบุคคลในรุ่นต่อ ๆ ด้วยการสอนให้ ปฏิบัติดูให้เห็นเป็นตัวอย่าง ถ่ายทอดในขณะที่ลงมือปฏิบัติประยุกต์ใช้ภูมิปัญญานั้น ๆ นอกจากนี้ยังมีการเก็บรักษาเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวนี้เพื่อให้เยาวชน คนรุ่นหลังได้ศึกษา เรียนรู้ และประยุกต์ใช้ ขณะที่บทเรียนชุมชนท้องถิ่นเกี่ยวกับภูมิปัญญาเครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าวมีลักษณะเป็นหนังสือบทเรียน แบบเรียน แผ่นพับ อินเทอร์เน็ตเกี่ยวกับเนื้อหาสาระ กิจกรรม บททดสอบ สรุปผล สำหรับใช้เป็นการเรียนการสอนในชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ประถม, มัธยม)

คำสำคัญ . ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เครื่องมือจับสัตว์น้ำในนาข้าว